

İlkokullarda Öğrenci Velilerinin Sınıf Öğretmenlerine Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi

For Classroom Teachers of Student Parents in Primary Schools Examination of Metaphoric Perceptions

ÖZET

Bu çalışma ile ilkokullarda öğrenci velilerinin öğretmenlerle ilgili metaforik olarak algılarının neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini Silifke Şehit Barbaros Yılmaz İlkokulu'nda öğrencisi olan 30 veli oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada veriler, hazırlanan görüşme formları ile toplanacaktır. Velilerin öğretmen kavramı ile ilgili metaforik algıları ortaya çıkarılacak ve bu metaforik algılar kavram olarak gruplanacaktır. Velilerin öğretmenlerle ilgili en çok hangi metaforik algı grubuna sahip oldukları belirlenmeye çalışılacaktır. İlkokullarda velilerin sınıf öğretmenlerine yönelik metaforik algılarını ortaya çıkaracak olması bakımından önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma, ilkokullarda velilerin, sınıf öğretmenlerine yönelik olumlu algıya sahip olduklarını ve bu bağlamda olumlu metaforlar ürettiğini göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin rollerinin sadece bilgi vermek ve öğretmek olmadığı bunun dışında da çeşitli roller yüklediğini görebilmekteyiz. Bu bağlamda ele aldığımızda ilkokullarda sınıf öğretmenlerinin bu beklentiye yönelik olarak çeşitli yüklenen rollerden haberdar olmasının önemli olduğu söylenebilir. Velilerin okul, öğretmen vb. kavramlara yönelik algılarını ortaya çıkarıcı çalışmaların daha çok çalışma gerçekleştirilebilir. Bu sayede öğretmen ve yöneticiler için önemli kaynaklar oluşturulabilir.

Anahtar Kelimeler: Veli, metafor, sınıf öğretmeni, algı.

ABSTRACT

With this study, it was tried to determine the metaphorical perceptions of parents of students about teachers in primary schools. The sample of the study consists of 30 parents who are students in Silifke Şehit Barbaros Yılmaz Primary School. In this research, in which the descriptive analysis technique, one of the qualitative research methods, is used, the data will be collected with the prepared interview forms. The metaphorical perceptions of the parents about the concept of teacher will be revealed and these metaphorical perceptions will be grouped as a concept. It will be tried to determine which metaphorical perception group parents have most about teachers. It is thought to be an important study in terms of revealing the metaphorical perceptions of parents towards classroom teachers in primary schools. This study shows that parents in primary schools have a positive perception towards classroom teachers and produce positive metaphors in this context. We can see that the roles of classroom teachers are not only to give information and teach, but also to assume various roles. When we consider it in this context, it can be said that it is important for primary school teachers to be aware of the various roles assumed for this expectation. Parents' school, teacher, etc. More studies can be carried out to reveal the perceptions of the concepts. In this way, important resources can be created for teachers and administrators.

Keywords: Parent, metaphor, classroom teacher, perception

GİRİŞ

Eğitim, insanlık tarihinin en eski unsurlarındandır. Tarihi eskilere dayanan eğitim, toplumların öğrendiklerini, ideolojilerini aktarma, yeni değerler üretip bunu diğer nesillere taşıma amacıyla ortaya çıkan bir kavramdır. İlk ortaya çıktığında ebeveynlerin bilgilerini çocuklarına aktarması şeklinde tanımlanan, ancak daha sonra kamulaşan eğitim hizmetinden kişi tüm hayatı boyunca kimi zaman kısa süreli kimi zamansa uzun süreli de olsa faydalanmaktadır. Haçlı seferlerinin hemen ardından gerçekleşen Reform ve Rönesans hareketleri Avrupa'nın Aydınlanma Çağı'na girmesini sağlayabilmiştir. Bu hareketlerin bir sonucu olan Sanayi Devrimi sayesinde önce Avrupa'da, sonrasında ise diğer bölgelerde yeni bir yaşam ve düşünce dünyası ortaya çıkmıştır. Ortaçağ zihniyeti yok olmaya başlamış ve yerini "modern" diyebileceğimiz yeni bir devlet anlayışı, ekonomik, kültürel ve sosyal bir yaşam ve düşünce tarzı egemen olmaya başlamıştır. Bu yaşamın devlet rejimlerinde de önemli yansımaları olmuştur. Monarşi eleştirilen ve değiştirilen bir yönetim biçimi haline gelmiştir. Bireyin devletle olan diyalogu ve ilişkilerinin değişmesinin yanı sıra karşılıklı sorumluluklar da farklılaşmaya başlamıştır. Yeni oluşan bu hayat ve devlet modelinin eğitimde de önemli yansımaları olmuştur. Daha önceleri burjuvanın satın aldığı ve tüm toplumun

Uğur Akbulut¹
Cemal Uyar²

How to Cite This Article

Akbulut, U. & Uyar, C. (2023). "İlkokullarda Öğrenci Velilerinin Sınıf Öğretmenlerine Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:118; pp:9667-9679. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.73670>

Arrival: 15 August 2023

Published: 31 December 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Okul Müdürü, MEB, Mersin, Türkiye. ORCID: 0009-0000-9326-4918

² Müdür Yardımcısı, MEB, Mersin, Türkiye, ORCID: 0009-0002-6095-9603

yararlanmasının mümkün olmadığı “eğitim”, artık herkesin ulaşabileceği bir hizmet haline dönüşmüştür. Eğitim bilginin aktarılması, üretimin artırılması ve rekabetin sağlanmasında önemli bir işlevi yerine getirdiği için devlet programlarına alınmıştır. Devletler tarafından önemli bütçeler ayrılan bir hizmet haline gelmeye başlamıştır (Çıkılı, 2005).

Eğitimin zorunluluğu kavramının gündeme gelmesinde iki önemli olgudan bahsedilebilir; modern devlet anlayışı ile kapitalist ekonomi. Modern devlet anlayışının ve kapitalizmin devamlılığı için eğitim önemli bir araç haline dönüşmüştür. Bireyin belirli oranda bilgiye sahip, devletin işleyişinden ve toplumun normlarından haberdar olması, vatandaşlık bilincine sahip bir birey haline dönüşmesi modern devlet anlayışının ve kapitalizmin sürekliliği için gerekli olabilmekte, eğitim de bunu sağlayan önemli bir araç haline dönüşebilmektedir (Sucu, 2011).

Kapitalizmin ve modern devlet anlayışının tek amacı bireyin bilgilenmesi değil, bunun yanı sıra bireyin kapitalizmin yarattığı üretim tüketim ilişkilerine uygun bireye dönüşmesidir. Tüketim bilincine sahip bireylerin yetişmesi için gerekli olan ise eğitim programlarının buna uygun hale dönüştürülmesidir. Bunun bir sonucu olarak Avrupa’da on sekizinci yüzyılın sonlarından itibaren hızla zorunlu eğitim yaygınlaşmaya başlamıştır (Şentürk ve Turan, 2012).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde yer alan 26. Maddede “Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur.” İfadeleri yer alır. Birleşmiş Milletlerin (BM) 1948 yılında yayınladığı bildirmede yer alan bu ifade dünyada içinde Türkiye’nin de yer aldığı çoğu ülke tarafından kabul edilmiş ve onaylanmış bir ifadedir (“BM”, t.y.). Temel hak ve özgürlükler arasında yer alan ilköğretim hakkını sağlamak adına hangi rejim ya da ideolojiyi sahip ülke olursa olsun, zorunlu eğitim hizmeti olarak bunu vatandaşlarına sunabilmektedir. Artan küresel rekabet bilgiyi de çok önemli bir güç haline getirmiş ve bilgiyi elinde bulunduran ve bunu vatandaşlarına da aktarmayı başaran ülkeler güçlü ülkeler konumuna gelmiştir. Bilgiyi halka en iyi aktarma yolu eğitim olarak görülmüş ve bu konuda çoğu ülke çağın gerisinde kalmamak adına anayasal düzenlemelerle tüm vatandaşlarına zorunlu eğitim hizmeti sağlamaya başlamıştır (Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013).

Türkiye’de de zorunlu ilköğretimi sağlama çalışmaları Cumhuriyetten önce başlamış ancak anayasal olarak Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte önemi artmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ise daha çok eğitimin ne kadar süre ile zorunlu olacağı ile ilgili tartışmalar yaşanmıştır. Okullaşmada cumhuriyetin ilk yıllarında istenen başarı sağlanamamış ve konulan hedeflere ulaşılamamıştır. Bunda ülkenin yeni bir savaştan çıkmasının, çeşitli sosyo-ekonomik durumların da payı vardır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte zorunlu eğitim önce 3 yıl olmuştur. Sonrasında ise 5 yıla çıkarılan zorunlu eğitim, uzun bir süre bu şekilde uygulanmaya devam etmiştir. Ekonomideki rekabete paralel olarak zorunlu eğitimin de diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi daha uzun süreli ve kesintisiz olması konuları tartışılmaya başlanmış, bu konuda bir adım atılarak 1997’de Milli Eğitim Temel Kanunu’nda değişiklik yapılmıştır. Zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış, hızlı bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Küresel rekabette yerini almak isteyen Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişmeler ile nüfus artışının bir sonucu olarak zorunlu eğitim süresi arttırılmıştır (Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013).

Teknolojinin hızla ilerlemesi yeni toplumsal değişimleri sağlamış, bu da zorunlu eğitimin süresi ve sistemi ile ilgili tartışmaları yeniden ortaya çıkarmıştır. Milli Eğitim Şurasında (18. Milli Eğitim Şurası) alınan kararlardan biri de zorunlu eğitim ile ilgiliydi. 2012’de toplanan ve yine aynı yıl kararları yayınlanan Milli Eğitim Şurasında; 1 yıl okul öncesi, 4 yıl ilköğretim, 4 yıl ortaöğretime hazırlık ve 4 yıl da ortaöğretim olmak üzere toplamda 13 yıllık kesintisiz eğitim önerisi sunularak, 4+4+4 eğitim sistemi ile ilgili ipuçları verilmeye başlandı (Ünver, Dikbayır ve Yurdakul, 2015).

2012 yılında çıkan kanunla eğitimde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Bunlardan en önemlisi 4+4+4 olarak adlandırılan kesintisiz ve zorunlu eğitimidir. Yeni oluşan eğitim sistemi ile birlikte hem öğretmenlere hem de yöneticilere büyük sorumluluklar düşebilmektedir. Artan rekabet ortamı eğitimin gerekliliğini tüm toplumun benimsemesine neden olabilmekte ve bu da toplumun genelde eğitim sisteminden ve okullardan; özelde öğretmenlerden ve yöneticilerden beklentilerini de arttırabilmektedir. Teknolojinin ve dolayısıyla enformasyonun hızla gelişimi ebeveynlerin eğitim ile ilgili beklentilerini de sürekli değişime uğratabilmekte ve öğretmen ile yöneticilerin bu beklentiye aynı hızla cevap verebilmesi öngörülebilmektedir (McLoughlin & Lee, 2008; Akt. Öztürk ve Talas, 2015). Bu bağlamda öğretmenlik mesleği üzerinde durulacak, öğretmenlik hem kavramsal hem de mesleki olarak ele alınacaktır.

Problem

Literatür incelendiğinde eğitimde metafor çalışmalarının yapıldığı ve bu çalışmaların daha çok öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin metaforik algıları ile ilgili çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak ilköğretimde velilerin sınıf öğretmenlerine yönelik metaforik algıları ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. İlkokullarda

sınıf öğretmenlerinin hangi özelliklerinin ön planda olduğu ile ilgili olarak öğrenci velilerinde çeşitli algılar vardır. Bu özellikler, sınıf öğretmenin eğitim fakültesinde almış olduğu eğitimlerin sonucunda kazanmış oldukları yetkinlikler veya bu yetkinliklerin dışında özellikler olabilmektedir. Bu özelliklerin neler olduğu ile ilgili olarak bu araştırmada öğrenci velilerinin algıları metaforlarla belirlenmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ilkokullarda öğrenci velilerinin “sınıf öğretmeni” kavramı ile ilgili algılarının, metaforlar aracılığı ile ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- ✓ İlkokullarda velilerin sınıf öğretmenlerine ilişkin algılarını hangi metaforlar aracılığı ile açıklamaktadır?
- ✓ İlkokullarda velilerin sınıf öğretmenlerine yönelik geliştirdikleri metaforlar hangi kategorilerde değerlendirilebilir?
- ✓ İlkokullarda velilerin sınıf öğretmeni kavramı ile ilgili algılarına yönelik geliştirdikleri metaforlar, cinsiyete göre kategorik olarak farklılık göstermekte midir?
- ✓ İlkokullarda velilerin sınıf öğretmeni kavramı ile ilgili algılarına yönelik geliştirdikleri metaforlar, yaş grubuna göre kategorik olarak farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Çalışma, Mersin’in Silifke ilçesinde, araştırmacının görev yaptığı ilçede yer alan Şehit Barbaros Yılmaz İlkokulu’nda yapılacaktır. Çalışma bulgularının araştırmacının görev yaptığı ilçedeki eğitim-öğretim gören öğrencilerin velilerinin görüşlerini ortaya koyacak olması ve bu sayede “sınıf öğretmeni” kavramının velilerce nasıl algılandığının metaforik araçlarla belirlenmesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir. Bulguların araştırmacı, yöneticiler ve diğer eğitim bileşenlerinin başvurabileceği bir kaynak olarak kullanılabilmesi tahmin edilmektedir. İlkokullarda velilerin öğretmenlerle ilgili algılarını bilmek, etkili bir veli-öğretmen iletişimi kurmak açısından önemli olabilir. Bu çalışma, gelecekte ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin, velilerdeki sınıf öğretmeni algısına yönelik bilgi sahibi olmalarına olanak sağlayacak olması bakımından önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklara sahiptir.

- ✓ Araştırmanın bulguları, Mersin ili Silifke ilçesinde araştırmacının görev yaptığı ilçedeki Şehit Barbaros Yılmaz İlkokulunda eğitim gören öğrencilerin velileri ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırmanın verileri 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma, çalışmayı hazırlayan araştırmacının hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları ve bu sorulara verilen cevaplar ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma, toplam 30 katılımcı ile sınırlıdır.

Tanımlar

Metafor: Metafor, bir kavramı anlam yönünden daha güçlü hale getirmek, dile zenginlik katıp, duygu ve düşünceleri daha etkili bir şekle dönüştürme için kullanılan araçlardır. Güçlü zihinsel yapılardan oluşan metaforlarla birbirine yapı olarak benzemeyen iki olgu arasında güçlü bir ilişki kurularak, bir zihinsel şema başka bir zihinsel şema ile yansıtılmaya çalışılır (Saban, 2008).

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Öğretmenlik Kavramı ve Mesleği

Eğitim hizmetinin temel öznesi öğretmendir (Battal, 2003). Orta sınıf ahlakının savunucusu ve nesilden nesile taşıyıcısı olarak addedilen öğretmen, sınav yapan, sınıfta veli, güvenilen kişidir. Öğrencinin danışmanı, ve toplumsal katılımcı kimliğe sahip bireydir. Bu ifadeler öğretmenlik mesleği için kullanılan imgelerdendir. Öğretmen kavramı için bilge, çevre dostu, halkla güçlü ilişkisi olan kişi gibi tanımlamalar da yapılabilmektedir. Okul veya eğitim ortamlarında istendik davranış değişikliği kazandıran uzman kişiler şeklinde tanımlanabilir. Öğrenci için yol gösterici nitelikte olup sevgi yaklaşımı içerisinde, ancak eğitim ile ilgili kurallardan ödün vermeden öğrencilerin gelişimini sağlayan kişi olarak görülebilir. Tüm bunlar için gereken etkinliklerin planlanmasını ve uygulanmasını sağlar. Çıktıları ile ilgili değerlendirmeler yapıp, eksiklerini giderir, sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde (Sönmez, 2003).

Toplumun her kesiminin ve iktidarların istediği insan gücünü yetiştirmede ve sistemin devamlılığı için ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilerin aktarılmasında öğretmenler en büyük aracıdır. İstihdam ve kalkınmada, nitelikli insan gücünün oluşmasında, kişilerin sosyalleşmesinde ve geleceğe hazırlanmasında, toplumun taşıdığı değerlerin ve kültürel birikimin nesilden nesile aktarılmasında öğretmenler her zaman ön planda olmaktadır. Eğitim, bireyi topluma ve dünyaya uyumlu bir bireye dönüştürme amacı içerisindedir. Bunun yanı sıra bireyi bilgi ve beceriler ile donatıp çağdaş dünyanın değişen dinamiklerine de hazırlamaya çalışmaktadır. Bunu sağlamak için iyi bir eğitim sistemi kurmanın yanında nitelikli ve başarılı öğretmenlere de ihtiyaç vardır (Dilaver, 1996). Bilgi işçileri olarak adlandırılan öğretmenler, tarih boyunca bilgiyi aktaran kişiler olarak değerlendirilen nitelikli öğretmenler, bilgiyi içselleştiren ve buna uygun bir yaşantı süren kişiler olarak görülmüş ve gelecek kuşakları yetiştiren eğitim bileşenleri olarak hizmet etmişlerdir (Ergun, Ergezer, Çevik ve Özdaş, 1999). Her şeyi bilen öğretmen nitelikli öğretmendir algısı değişmiş ve yerini öğrenen öğretmen nitelikli öğretmendir düşüncesine bırakmıştır. Bilginin nerede ve nasıl kullanılacağını bilen, bunu aktaran ve uygulayan öğretmen nitelikli öğretmen olarak görülmeye başlamıştır (Açıkgöz, 2003). Sadece bilgi verme görevi olsaydı öğretmenin, o zaman bu görevi yapabilecek bir çok teknolojik araç, öğretmenin yerini alabilirdi; TV, radyo v.b. Ancak öğretmenlik işini ya da görevini yapacak olan varlığın, bilgi aktarmanın yanında belli düşünce biçimleri, duygusal tepkileri ve kendine özgü alışkanlıkları olan bir varlık olması gerekir ki öğrenciyi etkileyebilsin (Gürkan, 2005).

Görülmektedir ki öğretmene yüklenen roller de değişiklikler gösterebilmektedir. Bunda Şişman'a (2000) göre zamanın, toplumun ve koşulların değişiminin etkisi söz konusudur. Bu rollerin neler olabileceği ile ilgili olarak bazı eğitim akımlarının tanımlarına göz atmakta yarar olabilir. Daimiciler, öğretmenlerin evrensel ve değişmez bilgileri aktarması gerektiğini dile getirmiştir. Varoluşçu felsefeye göre öğretmenin yapması gereken, öğrencinin kendisini tanımasını ve keşfetmesini sağlamaktır. İlerlemecilik ise öğrenciyi edilgen değil, etken bir varlık olarak görmekte, öğretmenin eğitim ortamlarını öğrencinin ilgi ve gereksinimlerine göre düzenlemesi gerektiğini, öğrenciye yol göstermekten kaçınıp, ona rehberlik etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Esasiciler ise öğrencinin zihnini boş bir levha olarak görür. Öğretmenin ise buna uygun davranarak öğrenciye sürekli bilgi aktarması gerektiğini savunmuşlardır. Esasiciler öğretmeni eğitimin temel kişisi olarak görmektedir (Şişman, 2000).

Yukarıda bahsi geçen eğitim akımlarının öğretmenin niteliği ile ilgili yaklaşımlarının yanı sıra öğretmenlerin farklı rolleri ile ilgili bu çalışmaya temel oluşturabilecek diğer yaklaşım türlerini de göz ardı etmemek gerekebilir. Şimdi bu yaklaşımları kısaca açıklamaya çalışalım. Etkili ve verimli eğitimde öğretmenlerin sahip olduğu kişisel niteliklerin de önemli payı vardır. Demokratik kişilik, tarafsız ve adaletli davranış, hoşgörülü olma, sevgi ile yaklaşma, sözlü ödül verme becerisi, esprili kişilik, sorunlara karşı duyarlılık, sempatik bir tavır bu kişisel niteliklerin bazıları olarak sıralanabilir (Ergün vd., 1999: 77-82). Üre'ye (2008) göre ise öğretmen, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini tanıyabilen kişidir. Onların sahip olduğu öğrenme biçimlerini ve zeka yapılarını tanıyarak ve onların gelişim ve hazırbulunuşluklarına göre çeşitli öğrenme yaşantıları geliştiren ve bunu uygulayan kişidir. Bu tanımlamaların yanı sıra Rogers (1969), özgür bir sınıf ortamında kurulan anlayış, güven, saygı ve empati ikliminin öğrencilerin gelişimine katkı sağlayacağını dile getirmiş ve öğretmenin buna uygun bir davranış sergilemesi gerektiğini belirtmiştir (Bilge, 2002). Ocak (2005), aileleri eğitim sürecine dahil edebilmesi için öğretmenin okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik özelliklerinin yanı sıra doğal ve kültürel yapısını da yakından tanıması gerektiğini savunmuştur. Kabadayı (2005), iletişimin önemine değinmiş ve öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişimin sözlü iletişim ve sözsüz iletişimin bir toplamı olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenin giydiği kıyafetin, kullandığı ses tonunun, jest ve mimiklerin, hatta kokusunun öğrenci ile iletişimde etkili unsurlar olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda diyebiliriz ki öğretmenlik mesleği tek boyutta ele alınabilecek bir meslek değildir. Nitelikli öğretmen özelliklerini ortaya çıkarabilecek sahada gerçekleştirilmesi gerekli araştırmalara ihtiyaç duyulabilmektedir.

Teknolojik ve toplumsal gelişmeye paralel olarak öğretmenlerin yapmaları gerekenlere yönelik algı biçimleri de değişim gösterebilmektedir. Bunun sonucu olarak öğretmenlerin sahip olmaları beklenen bilgi, beceri ve yeterliliklerin de sürekli olarak yenilenmesi gerekli bir durum olarak görülebilir. Öğretmenlerin eğitimlerini gerçekleştiren fakültelerin, öğretmenlerin sahip olması gerekli yetkinliklerin karşılanmasında önemli bir paya sahip olduğu düşünülebilir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2010).

Öğretmenlik mesleğini seçme noktasında öğretmen adaylarının pek çok nedeni olduğu bilinen bir durumdur. Mesleği sevmeye, mesleğin kendi karakterlerine uygun olduğunu düşünmeleri, mesleği icra ettikleri zaman mutlu olacaklarını düşünmeleri, ebeveyn baskısı ve buna benzer nedenler sayılabilir (Şahin, 2011). Bastic'in 2000 yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre ise öğretmenlik mesleğinin seçilmesinin sebepleri şunlardır: özveriye dayalı, özgeci nedenler, yani insanlığa ve dünyaya hizmet etme isteği, halka yararlı olma arzusu; içsel nedenler ya da gerekçeler olarak adlandırılan çocuklara ve mesleğe duyulan sevgi, öğretmenlik mesleğine duyulan ilgi ve öğretmenlik mesleği konusunda yetenekli olduğunun düşünülmesi; dışsal nedenler olarak adlandırılan gerekçeleri

ise istihdam imkanı, tatilin uzun olması, sosyal güvenlik imkanı gibi nedenler olarak sıralanabilir (Çermik ve Şahin 2010).. Çeşitli nedenlerle eğitim fakültelerine giren öğretmen adaylarının yeterli bilgi ve donanımla mezun olmaları ve bu bilgi ve donanımı görev yaptığı kurumlarda uygulaması, kullanması beklenebilir. Nitelikli öğretmen kavramı sadece eğitim fakültelerinde alınan eğitimin bir sonucudur demek hataya düşmemize sebep olabilir. Nitelikli öğretmen kavramı ya da niteliksiz öğretmen kavramı ile ilgili kısacası öğretmenlik kavramı ile ilgili toplum içerisinde çeşitli algılar oluşabilmektedir. Bu algılar öğretmenlerin aldığı eğitimlerin yanı sıra toplumda çeşitli sebeplerle oluşan algılardır. Bu araştırmada bu algıların içerisinde önemli bir yere sahip olan metaforik algılar üzerinde durulacaktır. Bu nedenle konunun daha anlaşılır kılınması için metafor kavramı ele alınacaktır.

Metafor

Metafor kelimesi dilimize Yunanca'dan geçmiştir. Yunanca “metapherein” iki sözcüğün birleşiminden oluşmaktadır. Bunlar “meta” ve “pherein” sözcükleridir. “Meta”, dönüştürme, değiştirme anlamında kullanılırken, “pherein” sözcüğü “kodlama” anlamı taşımaktadır (Levin, 2005; Akt. Semerci, 2007).

Türk Dil Kurumu (TDK) ise, metaforu “mecaz” olarak tanımlamıştır. “Mecaz” ise benzetme ya da ilgi neticesinde gerçek anlamı dışında kullanılan söz ya da söz grubu olarak tanımlamıştır. İkincil anlamda ise bir sözcüğü ya da sözcük grubunu kabul edilen anlamı dışında bir anlamda kullanma, metafor (söz sanatı terimi) şeklinde ifade etmiştir. Morgan (1998), metaforu bir çeşit düşünme ve görme şekli olarak tanımlarken, Lakoff ve Johnson (2005), metaforu, bir deneyimi daha çok bilinen bir deneyimle tanımlama ya da bir kavramı çoğu kişi tarafından bilinen ve anlaşılması daha kolay bir sözle ifade etmek olarak tanımlamıştır. Metafor, bir kavramı anlam yönünden daha güçlü hale getirmek, dile zenginlik katıp, duygu ve düşünceleri daha etkili bir şekilde dönüştürme için kullanılan araçlardır. Güçlü zihinsel yapılardan oluşan metaforlarla birbirine yapı olarak benzemeyen iki olgu arasında güçlü bir ilişki kurularak, bir zihinsel şema başka bir zihinsel şema ile yansıtılmaya çalışılır. Böylelikle metaforlarla kişinin kavrayış biçimi başka bir zihin şemasına doğru yönlendirilmiş olur (Saban, 2008). Metaforlar, karmaşık görünen kavram ve fikirlerin anlaşılır kılınmasına yardımcı olan zihin haritalarıdır (Heidon, 2001; Akt. Arslan ve Bayrakçı, 2006).

Bu bağlamda metafor ile benzer iki kavram arasında karşılaştırma yapmak veya onları birbirinin yerine kullanma konusunda yardımcı olabilir. “Öğretmen, anne gibidir.”, dediğimizde öğretmenin bir anne ile benzeyen yönlerini ifade etmeye çalışabiliriz. Burada metaforun üç ögesinden bahsetmek gerekir. Birincisi metaforun konusu; “öğretmen metaforun konusudur”. İkincisi metaforun kaynağı olarak nitelenir; “anne metaforun kaynağıdır. Üçüncüsü ise metaforun kaynağından metaforun konusuna isnat edilmeye çalışılan özelliklerdir; “annenin şefkatli oluşu, öğretmenin de sınıfında öğrencilerine karşı şefkatle yaklaşması gibi”. Buradan varabileceğimiz sonuç şudur; metaforun kaynağı metaforun konusunu farklı bir biçimde ifade etmemizi sağlayabilir (Saban, 2004). Morgan (1998), metaforların bir kavramı ya da fikri süslemekten daha öte anlamlar taşıdığını ifade eder. Metaforlar ile evreni daha iyi kavrarız. Metaforlar düşüncelerimizi biçimlendiren önemli unsurlardır. İnsanlar az bildikleri bir durumu, alanı ya da fikri daha iyi bildikleri kavram ve terminolojiyi kullanarak anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. Bu şekilde yeni konuların öğrenmesi de kolaylaşır (Cerit, 2008). Bu araştırmada da araştırma konusunun daha iyi kavranması için öğrenci ebeveynlerinin öğretmenlere yönelik metaforik algıları saptanmaya çalışılmıştır.

Metaforlar yeni düşüncelerin üretilmesinde bizlere yardımcı olan araçlardır. Bilimin gelişiminde de metaforların sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Metaforların yalnızca sözel anlatımlarla sınırlı olduğunu düşünmemek gerekebilir. Metaforlar aynı zamanda güçlü bilişsel etkileri olan unsurlardır. Bu özelliği sayesinde metaforlar eğitimde de sık başvurulan araçlardandır. Eğitimde kazanılan davranışların bilişsel ve duyuşsal yansımaları ile bireyin yaşantısındaki algıları da önemli olarak görülebilmektedir. Metafor, bireyin öğrendiklerinin yaşamındaki yansımalarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Eğitimcilerin, öğrencilerin, ebeveynlerin ya da diğer eğitim bileşenlerinin daha önceki deneyimlerinden hareketle eğitim ile ilgili fenomenlerin daha anlaşılır kılınmasında metaforlar güçlü araçlar olarak görülebilir. Bilinmeyi daha anlaşılır ve ilginç kılmak, karmaşık, soyut bir kavrama akıldaki kalıcı ve güçlü bir adlandırma bulmak, bir kavrama ilişkin zihinsel yapıyı genişletmek, eğitim bileşenlerinin eğitim süreci içerisinde motivasyonlarını yükseltmek, eğitim bileşenlerinin birbirlerinin ilgi ve ihtiyaçları konusunda adaptasyonunu sağlamak, fikirleri ve yaşantıları daha açık ve kolay anlaşılır hale getirmek için metaforlardan eğitimin her aşamasında faydalanılabilmektedir. Etkili iletişim yöntemlerinde, eğitim politikalarının ilkelerinde metaforların kullanılabildiği görülmektedir. Toplumdaki ve kültürel yapıdaki kavramların ve yaşantıların daha iyi anlaşılmasında metaforlardan yararlanılmaktadır (Yıldızlı H., Acar Erdol T., Baştuğ M. ve Bayram K., 2018).

İlgili Araştırmalar

Metaforun yukarıda saydığımız özelliklerinden dolayı eğitimde de metafor çalışmalarının yapıldığı ve alanyazın incelendiğinde bu çalışmaların daha çok öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin metaforik algıları ile ilgili çalışmalar

olduğu görülmektedir. “Öğrencilerin Öğretmen ve Okul Metaforları” isimli çalışma, 4. ve 8. sınıf öğrencileri ile görüşmeler yapıp öğretmen ve okulları ile ilgili algılarını ortaya çıkarmayı hedeflemiştir (Ateş, 2016). “Öğretmenlik Mesleğinin Yeterlikleri ve Geleceği: Metaforik Bir Analiz” adlı çalışmada öğretmenlerin mesleki algıları, öğretmenlerin yeterliliklerine yönelik fikirler ve öğretmenlik mesleğinin geleceği ile ilgili sundukları görüşler incelenmiştir (Karataş, Ardıç ve Oral, 2017). “İlkokul Öğrencilerinin “Öğretmen” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları” çalışmasında ise seksen öğrenci ile yapılan görüşmelerle öğrencilerin öğretmenleri ile ilgili algıları belirlenmeye çalışılmıştır (Ertürk, 2017). “Türkiye’de Öğretmen Kavramı Üzerine Yapılan Metafor Araştırmalarına Yönelik Bir Meta-Sentez Çalışması”nda ise Türkiye’de öğretmen kavramı üzerine yapılan metaforik çalışmalar meta-sentez yöntemi ile değerlendirilmiştir (Yıldızlı H., Acar Erdol T., Baştuğ M. ve Bayram K., 2018). Egüz ve Öntaş’ın (2018), “Ortaokul Öğrencilerinin “Öğretmen” Kavramına İlişkin Kullandıkları Metaforlar” adlı araştırmasında ortaokul öğrencilerinin öğretmene yönelik metaforik algılarını belirleyip, farklı kategorilerde sınıflandırarak, ortaokul sınıf seviyelerine (5, 6, 7, 8. Sınıf) göre öğrencilerin öğretmen kavramını algılama biçimlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Görüldüğü üzere metaforik algılar ile ilgili eğitimde çeşitli çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak sadece ilkökul düzeyinde gerçekleştirilen sınıf öğretmenliği kavramının öğrenci velileri tarafından nasıl algılandığı ile ilgili bir çalışmaya alanyazında rastlanmamıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

İlkokullarda öğrenci velilerinin sınıf öğretmenlerine ilişkin algılarını metaforlar aracılığı ile belirlemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması modelinde yapılacaktır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2021-2022 eğitim öğretim yılında Mersin ili Silifke ilçesindeki ilkokullar oluşturmaktadır. Çalışma grubu seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Bu yöntem araştırmacının yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu doğrultuda çalışmada çalışma grubu, Mersin ili Silifke ilçesinde araştırmacının görev yaptığı ilçede yer alan Şehit Barbaros Yılmaz İlkokulu olarak belirlenmiştir. Toplam otuz veli yer almaktadır. Otuz velinin on beşi erkek, on beşi kadındır. Erkeklerin on biri serbest meslek sahibi, ikisi polis memuru, ikisi ise vergi dairesinde memurdur. Kadınların sekizi ev hanımı, üçü esnaf, ikisi hemşire, biri ise şirket müdiresidir. Katılımcıların sekizi 30-35, on beşi 35-40, yedisi ise 40-45 yaş aralığındadır.

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, hazırlanan görüşme formları ile toplanacaktır. Görüşme formu iki bölümden oluşacaktır. Bu bölümlerden birincisinde katılımcılardan demografik bilgiler istenecektir. İkincisinde ise katılımcılardan sınıf öğretmenlerine yönelik algılarını metaforlar aracılığı ile ifade etmeleri ve kullandıkları metaforu kullanma gerekçeleri istenecektir. Öğrenci velilerinin sınıf öğretmenlerine yönelik oluşturdukları metaforlar, “Öğretmen gibidir. Çünkü” ifadelerinde boş bırakılan yerlerin doldurulması ile belirlenecektir. Öğretmen için kullanılan metafor birinci bölümde, metaforu oluşturma gerekçesi ikinci bölümde tespit edilmeye çalışılacaktır. Veri toplama aracının geçerliği kapsamında ilgili alanyazın taranmış ve uzman görüşü alınmıştır. Güvenirliğin artması açısından veriler, öğrenci velileri ile yüz yüze görüşme ile toplanacak ve yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacaktır.

Verilerin Toplanması

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında ses kaydı alınmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formları ile elde edilen ham veriler araştırmada kullanılacak veri kaynağı olarak ele alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu veriler içerik analizi tekniği aracılığı ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Okuyucu için daha anlaşılır hale getirmek için içerik analizinde veriler belirli kavramlar çerçevesinde gruplandırılmış ve bu doğrultuda yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Toplanan veriler için frekans ve yüzde ile ilgili değerler elde edilmiştir. Veriler aracılığı ile elde edilen metaforlar üç basamakta analiz edilmiştir. Bu çalışmada da geliştirilen metaforlar öncelikle alfabetik sıralamaya uygun olarak sıralanmış, bu metaforlardan bir nedene dayandırılmayanlar doğrudan elenmiştir. Ardından metaforların kaynağı ve hangi konularda yazıldığı tespit edilerek, kaynak ve konu arasındaki bağ incelenmiştir. Konu ile kaynağı arasındaki bağ dikkate alınarak geliştirilen metaforlar gruplara ayrılmış ve bu gruplar çerçevesinde incelenmiştir.

Alfabetik sıraya konan metaforlardan herhangi bir gerekçe ile belirtilmeyen (“çünkü....” kısmı boş bırakılan) metaforlar doğrudan elenmiştir. Bu şekilde altı form değerlendirmeye alınmamıştır. Otuz altı kişiyle görüşme yapılmış, otuzunun cevabı dikkate alınmıştır. Çalışmaya katılan katılımcılar tarafından ifade edilen metaforlar ortak özellikleri yönünden ele alınmıştır. Bu metaforlar kavramsal olarak gruplara ayrılmış ve bu gruplarda sunulurken katılımcıların görüşme esnasında kullandığı ifadelere yer verilmiştir. Bu gruplar aşağıdaki şekildedir:

- ✓ Bilginin kaynağı ve öğreticisi
- ✓ Karakter gelişimine katkı sunucu
- ✓ Öğüt verici ve yol gösterici
- ✓ Varlık olarak değerli
- ✓ Ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu
- ✓ Çalışkanlığın timsali
- ✓ Sağlık verici, iyileştirici
- ✓ Bireysel gelişime katkı sağlayıcı

BULGULAR VE YORUM

İlkokullarda Veliler, Sınıf Öğretmenlerine İlişkin Algılarını Hangi Metaforlar Aracılığı ile Açıklamaktadır?

Çalışmada toplam 30 katılımcının ürettiği metaforlar değerlendirmeye alınmıştır. 30 katılımcının 15’ini babalar (erkek katılımcılar), 15’ini ise anneler (kadın katılımcılar) oluşturmaktadır. Metaforlar 30 veli tarafından üretilmiştir. Toplam 18 metafor üretilmiş olup, üretilen bu metaforların 13 tanesi canlı varlıklarla, 5 tanesi ise cansız varlıklarla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 1: İlkokullarda Velilerin Sınıf Öğretmenlerine İlişkin Algılarını Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Metafor Numarası	Metafor adı	Metaforu temsil eden veli	
		f	%
1	Aile	2	6,66
2	Anne	7	23,33
3	Anne şefkatinden ve sıcaklığından sonraki ilk durak	1	3,33
4	Arı	1	3,33
5	Arkadaş	1	3,33
6	Çiftçi	1	3,33
7	Çocuk	2	6,66
8	Çok iyi bir rehber	1	3,33
9	Ebeveyn	2	6,66
10	Gül	1	3,33
11	Güneş	4	13,33
12	Işık	1	3,33
13	İlaç	1	3,33
14	Kalem	1	3,33
15	Lider	1	3,33
16	Mum	1	3,33
17	Sanatkar	1	3,33
18	Zanaatkar	1	3,33
TOPLAM		30	100

Tablo 1’de yer alan bilgilere göre veliler, sınıf öğretmenlerine yönelik en çok “anne” metaforunu (Frekans: 7, yüzde: %23,33) üretmişlerdir. Daha sonra ise “güneş” (f:4) metaforunun üretildiğini görmekteyiz. Üretilen diğer metaforlar ise “aile (f:2), anne şefkatinden ve sıcaklığından sonraki ilk durak (f:1), arı (f:1), arkadaş (f:1), çiftçi (f:1), çocuk (f:2), çok iyi bir rehber (f:1), ebeveyn (f:2), gül (f:1), ışık (f:1), ilaç (f:1), kalem (f:1), lider (f:1), mum (f:1), sanatkâr (f:1), zanaatkâr (f:1) şeklinde sıralanabilir.

İlkokullarda velilerin sınıf öğretmenlerine yönelik geliştirdikleri metaforlar hangi gruplarda değerlendirilebilir?

Bu soruya yanıt aramak için öncelikle velinin ürettiği metaforla ilgili gerekçesine bakıldı. Detaylı bir incelemenin ardından üretilen metaforlar, ilgili gerekçelerine dayanarak altı gruba ayrıldı. Aşağıdaki tabloda bu gruplar ve ilgili metaforları görebilmekteyiz. Bir grup içinde yer alan metaforlar farklı grup için çağrışım yapsa da ilgili gerekçesine bakılarak çağrıştırdığı gruptan farklı bir grup içinde değerlendirildi. Örneğin, “çiftçi” metaforu “çalışkanlığın timsali” grubuna uygun görünse de ilgili gerekçesine bakıldığında “Bilginin kaynağı ve öğreticisi” grubuna daha uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 2: İlkokullarda velilerin sınıf öğretmenlerine yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin gruplar

Grup Numarası	Grup Adı	Üretilen Metafor Sayısı		İlgili Metaforlar
		f	%	
1	Bilginin kaynağı ve öğreticisi	3	10	çok iyi bir rehber, kalem, çiftçi
2	Bireysel gelişime katkı sunucu	6	20	anne şefkatinden ve.., sanatkar, zanaatkar, arkadaş, çocuk
3	Varlık olarak değerli	7	23,33	gül, mum, güneş, ışık
4	Ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu	12	40	anne, aile, ebeveyn, lider
5	Çalışkanlığın timsali	1	3,33	arı
6	Sağlık verici, iyileştirici	1	3,33	ilaç

Tablo 2’ye baktığımızda en çok “ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu” (f:12) grubundan metaforların üretildiğini görebiliriz. Daha sonra ikinci sırada “varlık olarak değerli” (f:7) grubundan metaforların üretildiği, en az ise “çalışkanlığın timsali” (f:1) ve “sağlık verici, iyileştirici” (f:1) grubundan metaforların üretildiği görülebilir.

Bilginin Kaynağı ve Öğreticisi

Tablo 2’ye baktığımızda “bilginin kaynağı ve öğreticisi” kategorisinde toplam 3 metaforun üretildiği görülebilir. Bu metaforları birer veli üretmiştir. Üretilen bu metaforların gerekçesi ise şu şekildedir;

✓ Çok İyi Bir Rehber

“Öğretmen çok iyi bir rehberdir. Çünkü çocukların ufkunu açan. İyi, doğruyu, yanlış öğreten biridir”

✓ Kalem

“Öğretmen kalem gibidir. Çünkü boş bir defterin ilk sayfalarına yazı yazmaktadır.”

✓ Çiftçi

“Öğretmen çiftçi gibidir. Çünkü bilgi ve sevgi ektikçe güzel nesiller yetiştirir.”

Bireysel Gelişime Katkı Sunucu

Tablo 2’ye baktığımızda “bireysel gelişime katkı sunucu” kategorisinde 5 metafor üretildiğini görmekteyiz. Bu metaforlardan “çocuk” metaforunun 2 diğerlerinin 1 veli tarafından üretildiği görülebilir (bkz. Tablo-1). Üretilen bu metaforların gerekçesi şu şekildedir;

✓ Anne Şefkatinden ve Sıcaklığından Sonraki İlk Durak

“Öğretmen, anne şefkatinden ve sıcaklığından sonraki ilk duraktır. Çocuklarımızın geleceğinin nasıl şekilleneceği onlara bağlıdır.”

✓ Sanatkar

“Öğretmen, sanatkar gibidir. Çünkü öğrenciler imzasız eseridir.”

✓ Zanaatkar

“Öğretmen, zanaatkar gibidir. Çünkü elindeki hamuru bilgiyle istediği gibi yoğurur, istediği şekli verir, her bir öğrencisi rengiyle dokusuyla şekli ile birbirinden farklı geleceğe hazır olur.”

✓ Arkadaş

“Öğretmen, arkadaş gibidir. Çünkü gerektiğinde onu dinleyen yargılamayan sevinçlerini üzüntülerini paylaşan başarılarıyla övünen kişidir.”

✓ Çocuk

“Öğretmen, çocuk gibidir. Çünkü onların ne hissettiğini iyi bilir.”

“Öğretmen çocuk gibidir. Çünkü hep çocuklarla beraberdir.”

Varlık Olarak Değerli

Tablo 2’ye baktığımızda “varlık olarak değerli” kategorisinde 4 metafor üretildiğini ve toplam 7 katılımcının bu kategoriye uygun metafor ürettiğini söyleyebiliriz. En çok “güneş” (f:4) metaforu üretilirken, diğer metaforlar birer katılımcı tarafından ifade edilmiştir (bkz. Tablo-1). Ortaya konan metaforlarla ilgili gerekçeler şu şekildedir:

✓ Gül

“Öğretmen gül gibidir . Çünkü mutluluk verir.”

✓ Mum

“Öğretmen, mum gibidir. Çünkü etrafını aydınlatır”

✓ Güneş

“Öğretmen, güneş gibidir. Çünkü ışığıyla etrafını aydınlatır.”

“Öğretmen, güneş gibidir. Çünkü ruhunu aydınlatır.”

“Öğretmen, güneş gibidir. Çünkü karanlıkları aydınlatır.”

“Öğretmen, güneş gibidir. Çünkü tüm karanlık zihinleri aydınlatır.”

✓ Işık

“Öğretmen, ışık gibidir. Çünkü miniklerini her zaman aydınlatır.”

Ebeveyn Gibi Güvenli ve Koruyucu

Tablo 2’ye baktığımızda “ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu” kategorisinde 4 metafor üretildiğini ve toplam 12 katılımcının bu kategoriye uygun metafor ürettiğini söyleyebiliriz. Tüm kategoriler içinde en çok bu kategori ile ilgili metaforlar üretilmiştir. En çok “anne” (f:7) metaforu üretilirken, onu “aile” (f:2) ve “ebeveyn” (f:2) metaforları takip etmektedir (bkz. Tablo-1). Ortaya konan metaforlarla ilgili gerekçeler şu şekildedir:

✓ Anne

“Öğretmen, anne gibidir. Çünkü onun gibi sevgi doludur.”

“Öğretmen, anne gibidir. Çünkü onun gibi sevgi doludur.”

“Öğretmen, anne gibidir. Çünkü bir anne kadar şefkatli ve sabırlıdır.”

“Öğretmen, anne yarısı gibidir. Çünkü evinden uzak çocuklarımıza hep bir anne şefkati hep anne özeni ilgisi ile yaklaşıyor”

“Öğretmen, anne gibidir. Çünkü öğrencilerini çocukları gibi görür.”

“Öğretmen, anne gibidir. Çünkü ilk öğretmen de annedir.”

“Öğretmen, anne gibidir. Çünkü bir rehber ve şefkatlidir.”

✓ Aile

“Öğretmen, aile gibidir. Çünkü çocuğun büyümesinde eğitiminde öğretiminde hep onunladır.”

“Öğretmen, aileden biri gibidir. Çünkü çocuğumuzu yetiştirme konusunda bizden daha önemli yere sahiptir. Verdiği bilgiler zaten paha biçilemez.

✓ Ebeveyn

“Öğretmen, ebeveyn gibidir. Çünkü okulu öğrencinin ikinci evidir.”

“Öğretmen, anne, baba, ebeveyn gibidir. Çünkü çocuklarımız ona emanettir.”

✓ Lider

“Öğretmen, lider gibidir. Çünkü onun izinlerinden çocuklar gideceği yerlere güvenli gider.”

Çalışkanlığın Timsali

Tablo 2’ye baktığımızda “çalışkanlığın timsali” kategorisinde bir metafor üretildiği görülmektedir. Bu kategoriye uygun metafor üreten katılımcı sayısı 1’dir (bkz. Tablo 1). Ortaya konan metaforlarla ilgili gerekçeler şu şekildedir:

✓ Arı

“Öğretmen, arı gibidir. Çünkü çok çalışkan.”

Sağlık Verici, İyileştirici

Tablo 2’ye baktığımızda “sağlık verici, iyileştirici” kategorisinde bir metafor üretildiği görülmektedir. Bu kategoriye uygun metafor üreten katılımcı sayısı 1’dir (bkz. Tablo 1). Ortaya konan metaforlarla ilgili gerekçeler şu şekildedir:

✓ İlaç

“Öğretmen, ilaç gibidir. Çünkü her soruna ilaç gibi gelir.”

İlkokullarda velilerin sınıf öğretmeni kavramı ile ilgili algılarına yönelik geliştirdikleri metaforlar, cinsiyete göre kategorik olarak farklılık göstermekte midir?

Bu soruya yanıt aramak için katılımcılar kadın ve erkek katılımcı olarak iki gruba ayrıldı. Ayrılan gruplara ait görüşme formları detaylı olarak incelenerek kategorik olarak metaforların cinsiyete göre bir değişim olup olmadığına bakıldı. Oluşturulan tablo aşağıdaki şekildedir.

Tablo 3: İlkokullarda Velilerin Sınıf Öğretmeni Kavramı ile İlgili Algılarına Yönelik Geliştirdikleri Metaforların, Cinsiyete Göre Kategorilendirilmesi

Grup Numarası	Grup Adı	Üretilen Metafor Sayısı		Kadın		Erkek	
		f	%	f	%	f	%
1	Bilginin kaynağı ve öğreticisi	3	10	1	3,33	2	6,66
2	Bireysel gelişime katkı sunucu	6	20	4	13,33	2	6,66
3	Varlık olarak değerli	7	23,33	2	6,66	5	16,66
4	Ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu	12	40	6	20	6	20
5	Çalışkanlığın timsali	1	3,33	1	3,33	0	0
6	Sağlık verici, iyileştirici	1	3,33	1	3,33	0	0
TOPLAM		30	100	15	50	15	50

Tablo 3’e baktığımızda kadınların tüm kategorilere yönelik metafor ürettikleri görülmektedir. Erkekler ise “çalışkanlığın timsali” ve “sağlık verici, iyileştirici” kategorilerinde hiç metafor ortaya koymamışlardır. Kadınlar ve erkekler en çok “ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu” kategorisinde metafor ortaya koymuş olup, ürettikleri metafor sayıları birbirine eşittir (f:6). “Varlık olarak değerli” ve “bilginin kaynağı ve öğreticisi” kategorilerinde erkekler kadınlara göre daha çok metafor üretmişlerdir. “Bireysel gelişime katkı sağlayıcı” kategorisinde kadınlar erkeklere göre daha fazla metafor ortaya koymuşlardır (f:4).

İlkokullarda velilerin sınıf öğretmeni kavramı ile ilgili algılarına yönelik geliştirdikleri metaforlar, yaş grubuna göre kategorik olarak farklılık göstermekte midir?

İlkokullarda velilerin sınıf öğretmenlerine yönelik geliştirdikleri metaforların yaş grubuna göre kategorik farklılık gösterip göstermediğini anlamak için öncelikle katılımcılar 25-30, 30-35, 35-40, 40-45, 45-50 şeklinde 5 farklı yaş grubuna ayrıldı. Bu gruplara göre ayrılan katılımcılara ait görüşme formları kategorik olarak metaforların yaş grubuna göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldı. Buna yönelik olarak aşağıdaki tablo oluşturuldu.

Tablo 4: İlkokullarda Velilerin Sınıf Öğretmeni Kavramı ile İlgili Algılarına Yönelik Geliştirdikleri Metaforların, Yaş Gruplarına Göre Kategorilendirilmesi

Grup Numarası	Grup Adı	Yaş Gruplarına Göre Dağılım											
		Üretilen Metafor		26-30		31-35		36-40		41-45		46-50	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Bilginin kaynağı ve öğreticisi	3	10	1	3,33	0	0	0	0	1	3,33	1	3,33
2	Bireysel gelişime katkı sunucu	6	20	0	0	3	10	1	3,33	2	6,66	0	0
3	Varlık olarak değerli	7	23,33	0	0	1	3,33	2	6,66	4	13,33	0	0
4	Ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu	12	40	2	6,66	2	6,66	4	13,33	3	10	1	3,33
5	Çalışkanlığın timsali	1	3,33	0	0	0	0	1	3,33	0	0	0	0
6	Sağlık verici, iyileştirici	1	3,33	0	0	1	3,33	0	0	0	0	0	0
	TOPLAM	30	100	3	10	7	23,33	8	26,66	10	33,33	2	6,66

Yaş gruplarına göre yukarıda oluşturulan Tablo 4'e göre 26-30 yaş arası katılımcılar en çok "ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu" kategorisinde, 31-35 yaş grubu katılımcılar "bireysel gelişime katkı sunucu" kategorisinde, 36-40 yaş grubu katılımcılar "ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu" kategorisinde, 41-45 yaş grubu katılımcılar "varlık olarak değerli" kategorisinde metafor ortaya koymuşlardır. 46-50 yaş grubu katılımcılar ise eşit sayıda ve sadece "bilginin kaynağı ve öğreticisi" ile ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu kategorilerinde metafor üretmişlerdir. Bu bağlamda, her yaş grubunun farklı kategorilerde daha fazla metafor ürettikleri söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç

Sözlük anlamı mecaz ya da benzetme olarak ifade edilen metafor, bir kavramı ifade etmek için kullanılan benzetmelerdir. Metaforlar, bireylerin algılarını ortaya çıkarmada kullanılan etkili yöntemlerden sayılabilir (Pekdoğan ve Kanak 2015). Metaforlaştırma, nitel araştırmalarda veri karmaşıklığını gidermek için kullanılan yaklaşımlardan biridir (Akgün, 2015). Bu çalışma, ilkokullarda öğrenci velilerinin sınıf öğretmenlerine yönelik metaforik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda veliler, 18 farklı metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar çeşitli gruplamalar ile kategorize edilmiştir. Kategorileme esnasında metaforların çağrıştırdığı anlama göre değil, velilerin metafor üretme ile ilgili gerekçelerine göre hareket edilmiştir. En çok kullanılan metaforun "anne" olduğu, en çok "ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu" grubundan metafor üretilmesi dikkat çekmektedir. İkinci en çok üretilen metafor ise "güneş" metaforudur. Bu metaforun tamamını erkek katılımcıların ürettiği görülmektedir. İkinci en çok metafor üretilen grup ise "varlık olarak değerli" grubudur. Bu grupta en çok üretilen metafor "güneş" metaforudur. Katılımcıların tamamı öğretmenlere yönelik algılarını olumlu metaforlar ile ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu bağlamda öğretmenlere karşı olumlu bir bakışlarının olduğu öne sürülebilir. "Sağlık verici, iyileştirici" ile "çalışkanlığın timsali" kategorilerine yönelik metaforların en az üretilen metaforlar olduğu görülmektedir. Bu kategorilere ait "arı" ve "ilaç" metaforları birer katılımcı tarafından ortaya konulmuştur.

Tartışma

Bu çalışmada katılımcı velilerin, ortaya koyduğu metaforlar, sınıf öğretmenlerine yönelik algılarını ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Veliler en çok öğretmenleri "anne" metaforu ile ilişkilendirmektedir. Bu velilerin, sınıf öğretmenlerini daha çok "anne" metaforu ile içselleştirdiğini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Erkek katılımcıların "güneş" metaforunu daha çok kullanmaları, öğretmenlere yükledikleri değer göstergesi olarak görülebilir. Aydınlatma özelliğinin gerekçe olarak kullanıldığı "güneş" metaforu, velilerin sınıf öğretmenlerine bir sorumluluk yüklediğini de göstermektedir. Çocuklarının aydınlanmasının, sınıf öğretmenleri ile gerçekleşebileceğini düşündüklerini ifade etmektedir.

Kadınlar, sınıf öğretmenlerine yönelik algılarını ifade etmek için erkeklere göre daha fazla metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan en çok kullanılan metafor ise “anne” metaforudur. Buradan hareketle katılımcı kadınların, sınıf öğretmenlerini kendileri gibi koruyucu, kollayıcı, güven verici bir varlık olarak gördüklerini göstermektedir. Güvenlik ve koruyuculuk kadın katılımcılar için diğer tüm özelliklerin önüne geçmektedir.

26-30 ile 36-40 yaş grubu katılımcılar, sınıf öğretmenlerine yönelik kullandıkları metaforlar “ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu” kategorisine ait metaforlardır. Gerekçeler ise birbirine yakın gerekçelerdir. Koruyuculuk ve güven vericilik bu gerekçelerin ortak özelliği olarak göze çarpmaktadır.

31-35 yaş grubu katılımcılar, “bireysel gelişime katkı sunucu” grubu içerisinde yer alan metaforlar ile sınıf öğretmenlerine yönelik algılarını ortaya koymuşlardır. Sundukları gerekçeler ise çocuğun kişilik ve karakter gelişimi ile bireysel gelişimine yönelik gerekçelerdir. Bu yaş grubu katılımcıların bireysel gelişime daha çok önem verdiği söylenebilir. Bu konuda sınıf öğretmenlerinden beklentilerini de göstermektedir.

41-45 yaş grubu katılımcılar, ise “varlık olarak değerli” kategorisine yönelik metaforlar üretmiştir. Bu katılımcıların sınıf öğretmenlerine yönelik algılarının “değerli” olduğunu göstermektedir. 46-50 yaş grubu katılımcılar ise “Bilginin kaynağı ve öğreticisi” ve “Ebeveyn gibi güvenli ve koruyucu” grubuna yönelik metaforlar geliştirmiştir.

Öneriler

Bu çalışma, ilkokullarda velilerin, sınıf öğretmenlerine yönelik olumlu algıya sahip olduklarını ve bu bağlamda olumlu metaforlar ürettiğini göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin rollerinin sadece bilgi vermek ve öğretmek olmadığı bunun dışında da çeşitli roller yüklendiğini görebilmekteyiz. Bu bağlamda ele aldığımızda ilkokullarda sınıf öğretmenlerinin bu beklentiye yönelik olarak çeşitli yüklenen rollerden haberdar olmasının önemli olduğu söylenebilir. Velilerin okul, öğretmen v.b. kavramlara yönelik algılarını ortaya çıkarıcı çalışmaların daha çok çalışma gerçekleştirilebilir. Bu sayede öğretmen ve yöneticiler için önemli kaynaklar oluşturulabilir.

Sınıf öğretmenlerinin, katılımcılar tarafından daha çok “anne” metaforu ile ifade edilmesi dikkat çekici bir unsurdur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin ve ilkokullarda yöneticilerin bu role uygun davranışlar sergilemesi, beklentisinin olduğunu bilmesi gerekebilir. Bu yönde davranışların velilerde, sınıf öğretmenlerine karşı olumlu tutum geliştirmesi beklenebilir. 18 farklı metaforun kullanılması ise sınıf öğretmenlerine ne kadar çok rol yüklendiğini de ortaya koyması bakımından önemlidir. Sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin bu metaforlardan hareketle mesleki anlamda gelişimlerine katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Akgün E. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1652-1672.

Ateş, Ö. T. (2016). Öğrencilerin öğretmen ve okul metaforları. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 78-93.

Battal, N. (2003). Cumhuriyet Üniversitesi'nin açılışında yaptığı konuşma, *Eğitimde Yansımalar: VII Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu*, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi Sivas, ss.13-14.

Bilge, F. (2002). *Gestalt ve insanlı yaklaşımında öğrenme*. (Editör: Binnur Yeşilyaprak). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 693-712.

Birleşmiş Milletler (t.y.). Erişim adresi <http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-birlesmis-milletler.tr.mfa>, 6 Aralık 2019 tarihi saat 22.47’de erişilmiştir.

Çelikten, M., Şanal, M., & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237.

Çermik, H., Şahin, B., (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (28), 201-212.

Çıkılı, Y. (2005). Eğitimle ilgili temel kavramlar. (Ed.: Keskinlik, K.). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık. 60-87.

Dilaver, H. (1996). *Türkiye’de öğretmen istihdamının dünü, bugünü ve yarını*. Eğitimimize Bakışlar. İstanbul: Kültür Koleji Vakfı Yayınları.

- Egüz, Ş., & Öntaş, T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 79-91.
- Ergun, M., Ergezer, B., Çevik, İ. Ve Özdaş, A. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Ertürk, R. (2017). İlkokul öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforik algıları. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 1-15.
- Gürkan, T. (2005). *Öğretmen nitelikleri, görev ve sorumlulukları*. (Ed.: Oktay, A. ve Unutkan Ö. P.). Okulöncesi Eğitimde Güncel Konular. İstanbul: Morpa Yayınları. 61-84.
- Kabadayı, A. (2005). “Sınıf iklimi ve sınıf kültürü”. (Ed.: Keskinç, K.). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık. 310-325.
- Karataş, K., Ardiç, T., & Oral, B. (2017). Öğretmenlik mesleğinin yeterlikleri ve geleceği: metaforik bir analiz. *Electronic Turkish Studies*, 12(33).
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar hayat, anlam ve dil* (G. Y. Demir, Çev.). İstanbul: Paradigma.
- Memişoğlu, S. P., & İsmetoğlu, M. (2013). Zorunlu eğitimde 4+ 4+ 4 uygulamasına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 14-25.
- Morgan, G. (1998). Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor. (Çev: G. Bulut). İstanbul: MESS Yayınları.
- Ocak, G. (2005). “Meslek Olarak Öğretmenlik”. (Editör: Kadir Keskinç). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık. 1-55.
- Örs, Ç., Erdoğan, H., & Kipici, K. (2013). Eğitim yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 131-154.
- Öztürk, M. F., & Talas, M. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi [Interaction of social media and education]. *Journal of World of Turks*, 7(1), 101-120.
- Pekdoğan, S. ve Kanak, M. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcılığa ilişkin algıları:metafor analizi örneği. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (3), 138-147.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Semerci, Ç. (2007). Program geliştirme kavramına ilişkin metaforlarla yeni ilköğretim programlarına farklı bir bakış. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 31, No 2, 125-140.
- Sönmez, V. (2003) *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sucu, İ. (2011). Gözetim toplumunun karşı ütopya yüzü: iktidar güçleri ve ötekiler. *Atatürk İletişim Dergisi*, 2, 125-139.
- Şahin, İ. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1167-1184.
- Şentürk, İ., & Turan, S. (2012). Foucault’un iktidar analizi bağlamında eğitim yönetimine ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(2), 243-272.
- Şişman, M. (2000). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. PegemA Yayınları.
- Ünver, G. B., Dikbayır, A., & Yurdakul, B. (2015). Kesintili zorunlu eğitim ilköğretim birinci sınıf uygulamalarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1647-1664.
- Üre, Ö. (2008). *Eğitimin psikolojik temelleri*. (Ed.: Musa Gürsel ve Muhsin Hesapçioğlu). Eğitim Bilimine Giriş. Eğitim Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yıldızlı H., Acar Erdol T., Baştuğ M. ve Bayram K. (2018). Türkiye’de öğretmen kavramı üzerine yapılan metafor araştırmalarına yönelik bir meta-sentez çalışması. *TED Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43 (193), 1-43.